

Walter Kasper*Crkva Isusa Krista.**Ekleziološki spisi*

– Kršćanska sadašnjost, Zagreb,
2013., 401 str.

»Crkva Isusa Krista. Ekleziološki spisi« ne predstavlja sustavni govor o Crkvi niti je udžbenik ili priručnik ekleziologije, već je riječ, kako i podnaslov sugerira, o zbirci Kasperovih članaka o Crkvi.

Knjiga je podijeljena u četiri dijela. Uvodni dio donosi osnovne crte ekleziologije zajedništva te je najava tema koje autor obrađuje u svojim spisima, u ovoj knjizi raspoređenima u tri temeljna dijela. Prvi dio, *Put Crkve poslije Koncila* (str. 83.-184.), sadržava Kasperova promišljanja o pokoncilskoj Crkvi. Posebno mjesto zauzima Kasperov osvrt na Izvanrednu biskupsku sinodu iz 1985. godine, koja je potvrdila vrijednost Koncila i na koju se – uz sam Koncil – Kasper često vraća i polazeći od nje gradi svoja ekleziološka stajališta. Drugi dio, *Crkva kao univerzalni sakrament spasenja* (str. 185.-284.), donosi analizu Crkve kao otajstva, te promišljanja o pneumatološkoj dimenziji Crkve (Crkva kao sakrament Duha i spasenja), o mogućnosti spasenja nekršćana, te o važnosti misijâ. Treći dio, *Struktura zajedništva Crkve* (str. 285.-380.) promišlja o Crkvi kao sakramentu jedinstva i o Crkvi kao zajedništvu (*communio*) u svjetlu temeljnoga principa jedinstva u raznolikosti i raznolikosti u jedinstvu. U tom se vidu razrađuje i načelo suodgovornosti i

supsidijarnosti, odnos karizmatičnoga i institucionalnoga u Crkvi, teologija zajednice, odnos mjesne i opće Crkve.

U Kasperovim spisima jasno je uočljiva i prisutna biografska dimenzija, odnosno snažan osobni autorov pečat. Kasper ističe: »Ne bih htio pisati o Crkvi kao o stvarnosti koja sa mnom nema ništa, nego o Crkvi u kojoj živim, s kojom živim, u kojoj se osjećam kao kod kuće, koju usprkos nekim njezinim slabostima i nekim razočaranjima ljubim i za koju se svom snagom zauzimam.« (str. 7.) Cijela knjiga, u tom smislu, donosi studiozna ekleziološka promišljanja, ali i Kasperovo osobno iskustvo Crkve. U tom je smislu ova knjiga drukčija od prva dva dijela trilogije – *Bog Isusa Krista i Isus Krist* – u kojima nije toliko snažno naglašena autorova osobna dimenzija.

Osnovna nit vodilja cijele knjige jest tema zajedništva – *koinonia/communio*. Prema Kasperu, ekleziologija zajedništva (*communio*) osnovna je želja i motiv ekleziologije Drugoga vatikanskog sabora. (str. 19.-21.; 293.-307.) U duhu vjernosti Koncilu, Kasper svoju ekleziologiju razvija pod vidom zajedništva.

Izvorni smisao pojma *koinonia/communio* nije zajedništvo između kršćana, nego zajedništvo vjernika s Bogom – sudioništvo (*participatio*) u Isusu Kristu, Duhu Svetomu, evanđelju, te osobito u euharistiji. (str. 30.-31.; 195.-198.; 239.-240.) U tomu se smislu mora shvaćati ispovijest o *communio sanctorum* u Apostolskomu vjerovanju. Ova formula izvorno ne znači zajedništvo svetih, tj. vjernika i zajedništvo

sa svetima u nebu, nego zajedništvo u *svetomu*, tj. zajedničko sudioništvo u spasenjskim dobrima. Tek zajednički *communio* u *svetomu* utemeljuje *communio svetih*. (str. 30.-31.) Riječ je o teološkomu utemeljenju zajedništva iz kojega proizlazi svako zrelo crkveno zajedništvo.

U svojim *spisima* Kasper naglašava trostruku dimenziju Crkve. Riječ je o njezinoj teocentričnoj, kristocentričnoj i pneumatološkoj strukturi.

Teocentrična perspektiva znači da je bit Crkve prvenstveno u Bogu, a ne u njoj samoj. Crkva ne postoji sama po sebi, nego zahvaljujući pozivu Božjemu. Bog je taj koji saziva i sabire Crkvu; svojom riječju saziva svoj narod. (str. 27.-28.)

Tako Kasper ističe kako »zapadno kršćanstvo može učiti od istočnih Crkava. Trebalo bi se osloboditi od krivoga ekleziocentrizma i novije pretjerane vezanosti uz zajednicu. Previše se bavimo samima sobom i umišljamo si da to ljude najviše zanima. Daleko od toga, kada su zainteresirani za religiju, ljudi najprije ne traže Crkvu, nego Boga. Za Crkvom tragaju tek ako ona zrači nešto od stvarnosti Božje.« (str. 42.-43.)

Kasper je, naime, u *spisima* kritičan prema aktualnoj stvarnosti Crkve, prema njezinoj povijesnoj formi, te nastoji ukazati na ono izvorno i bitno u Crkvi. Pritom, naš autor ne propušta govoriti o Crkvi koja u svojem krilu obuhvaća i grješnike: »Ona mora ponizno i samokritički biti svjesna strukturâ grijeha u koje se u svojem ljudski vidljivom obliku često upletala i upleće. Zato

mora uvijek iznova ići putem pokore i obnove: ona je *ecclesia semper reformanda*.« (str. 46)

U tomu smislu njemački kardinal često naglašava dimenziju misterija – sakramenta – otajstva, te važnost posvješćivanja otajstvene, odnosno sakramentalne dimenzije Crkve. (str. 118.-123.; 187.-193.) Središnje otajstvo predstavlja samoga Boga koji u Isusu Kristu otkriva naum spasenja svijeta i čovjeka. Otajstvo, na tragu Pavlove teologije, predstavlja vječnu spasenjsku Božju volju koja se u povijesti ostvaruje po Isusu Kristu i koja se uprisutnjuje u Duhu Svetomu po Crkvi, osobito po njezinu naviještanju i njezinim sakramentima. (str. 120.) Upravo isticanje otajstvene dimenzije udaljava Crkvu od pretjeranoga bavljenja samom sobom, te je vodi njezinoj unutarnjoj biti: Bogu objavljenomu u Kristu Isusu.

Usko vezana uz teocentričnu perspektivu Crkve jest njezina kristocentrična dimenzija. Bog, koji saziva Crkvu, očitovao se u Isusu Kristu. Budući da Bog djeluje po Isusu Kristu i u njemu, Crkva je Božja u Kristu – ona je Crkva Isusa Krista. (str. 43.-46.) Često se, u ovomu kontekstu, Kasper poziva na crkvene oce i na Drugi vatikanski koncil. Riječ je o crkvenim ocima koji su Crkvu uspoređivali s mjesecom, čije svjetlo ne potječe od njega, već mjesec sjaji jer je suncem obasjan; mjesec odražava sunčev sjaj. Tako je i u odnosu Krista i Crkve. Svjetlo i sjaj Crkve odsjaj su svjetla koje je sam Krist. Na tom tragu i Drugi vatikanski koncil govori o svjetlu naroda – *lumen gentium* – koje je Krist (LG 1).

Za Crkvu je također od temeljnoga značaja i pneumatološka dimenzija. (str. 46.-52.; 201.-218.) Crkva je sakrament Duha, što ponajprije znači da je ona samo sakrament, a ne sama stvar o kojoj je riječ. Crkva je prijelazna stvarnost i nema smisao sama u sebi, nego sva ukazuje na Boga i na putu je prema eshatološkom Božjemu kraljevstvu. (str. 214.)

U *Vjeronanju* se isповijest o jednoj i svetoj Crkvi nalazi u kontekstu isповijesti o Duhu Svetomu. Stoga se, prema Kasperu, ekleziologija ne smije razmatrati odvojeno od pneumatologije.

Ekleziologija se mora čuvati da ne postane tek puka hijerarhologija i čisti nauk o instituciji (str. 47.), čemu se tijekom povijesti ponekad nije znala oduprijeti. Kasper će se stoga u *spisima* često vraćati na važnost Duha Svetoga u kontekstu govora o Crkvi.

Unutar ekleziologije zajedništva upravo je Duh Sveti glavni graditelj *communija*, onaj koji iznutra podržava i stvara zajedništvo, te obdaruje Crkvu različitim darovima. Na tom je tragu za Crkvu temeljna njezina karizmatska struktura, koja zapravo označava strukturu zajedništva u uređenoj cjelini i u uređenomu skladu različitih službi i karizmi, onkraj formalističke, čisto hijerarhijske i birokratske percepcije crkvenoga uređenja. (str. 49.-50.)

Crkva nije u sebe zatvoren sustav koji kruži u samomu sebi, niti je u svijetu radi same sebe, već je u svojoj biti ona otvorena zbilja: otvorena poticajima Duha Svetoga i njegovim različitim darovima, ali i otvorena svijetu kojem

je pozvana donositi Kristovo spasenje. Crkva mora biti otvorena svim ljudima i u tom smislu postati *katoličkija* – u izvornom značenju – odnosno suobličenija cijelomu svijetu. Na tomu tragu definitivno ne smije biti samo europska Katolička crkva te druge europeizirati, već biti otvorena kulturalnim datostima svakoga naroda i rase. »Vremena europskoga izvoznog kršćanstva zauvijek su prošla.« (str. 179.)

Važna tema Kasperovih spisa sudioništvo je i suodgovornost svih u Crkvi. (str. 85.-91.; 131.-132.; 176.-177.) Ekleziologija zajedništva ne smije ostati apstraktna teorija; ona se mora konkretizirati u životu Crkve, te obilježiti konkretan oblik crkvenoga života na svim razinama.

Drugi vatikanski sabor Crkvu je usmjerio tom novomu oblikovanju u duhu zajedništva. Riječ je o obnovi svijesti o zajedničkom svećeništvu svih krštenih: svi su kršteni članovi naroda Božjega; svi vjernici krštenjem i potvrdom zajednički imaju udjela u proročkoj, svećeničkoj i kraljevskoj službi Isusa Krista. (str. 55.-58.) Vjernici laici nisu tek opunomoćenici i produžena ruka klera unutar ekleziologije zajedništva, već na temelju krštenja i potvrde imaju svoje dostojanstvo i samostalnu odgovornost. (str. 56.) U tomu duhu valja razvijati komunikativni i participativni stil života i vođenja Crkve, zajedničko poslanje i odgovornost u različitim službama, vlastitu odgovornost i suodgovornost svakoga člana Crkve.

Crkva je otvoreni sustav u kojemu mogu i moraju postojati raznolike odgovornosti i zadaće, različite inicijative i impulsi te raznoliki smjerovi. Oni ne postaju legitimni tek priznanjem *odozgor*. Crkvenost se, ističe Kasper, ne očituje u kimanju i bespogovornom prihvaćanju, nego u tomu da netko ne dopušta prekid dijaloške niti i kontakta s drugim smjerovima, skupinama i službama, te da je spreman dopustiti im da ga kritički stave u pitanje. (str. 354.)

Drugi vatikanski sabor jasno je istaknuo temeljnu istinu da je Crkva zajednica svih vjernika, svih kršćana. No u praksi smo, prema njemačkomu kardinalu, daleko od toga službenog nauka; omiljeni govor o zrelosti laika lijepa je riječ koja često ostaje bez sadržaja. (str. 90.) Stoga je važno graditi nov, suodgovoran stil Crkve i crkvenosti.

Ekleziologija zajedništva i ekleziologija naroda Božjega zahtijevaju također sinodalne strukture u izvornom smislu riječi, što znači ne samo skup, nego dinamično zbivanje i zajedništvo na putu. U skladu s biti Crkve kao zajedništva moraju postojati susreti i sastanci na kojima se narod Božji uvjerava u zajednički put, ispravlja stranputice i zastranjenja, iznova se orijentira i baca pogled na budući zajednički put. (str. 60.-61.)

Pitanje sinodalnosti postavlja i pitanje odnosa sveopće Crkve i mnogih mjesnih Crkava. (str. 62.-65.) Kasper se često vraća na ovu temu – čak na koncu, u zadnjemu poglavlju donosi vrlo interesantnu prijateljsku raspravu s

kardinalom Josephom Ratzingerom s obzirom na odnos opće i mjesne Crkve. (str. 371.-380.)

Kasperova teza ne daje prednost sveopćoj Crkvi nad mjesnom Crkvom niti obratno, već na tragu de Lubaca želi istaknuti simultanost i uzajamno prožimanje sveopće i mjesne Crkve. (str. 63.) Kasper prihvaća tezu Drugoga vatikanskog sabora, te nadodaje da kao što jedna Crkva postoji »u i po« mnogim Crkvama, tako i te mnoge Crkve postoje »u i po« toj jednoj Crkvi. (str. 62.-64.) Jedinstvo i raznolikost, dakle, uzajamno se prožimaju. Kasper je ovdje protiv bilo kojega ekstrema: on je protiv uniformnoga centralizma, ali i protiv individualističkoga partikularizma.

Kasper ističe izvornu jednakost partikularne i opće Crkve: konkretna mjesna Crkva i univerzalna Crkva čine jedinstvenu cjelinu i uzajamno se integriraju. Za Novi zavjet, mjesna Crkva nije tek odjel, filijala, ili provincija opće Crkve. U svakoj mjesnoj Crkvi u potpunosti je prisutna opća Crkva. Opća Crkva ostvaruje se u mjesnim Crkvama, a mjesne Crkve jesu Crkve samo po tomu što su u zajedništvu – *communio* – jedna s drugom. U početku je Crkve, dakle, bilo temeljno jedinstvo u raznolikosti i raznolikost u jedinstvu. Legitimna raznolikost teologija, liturgija, crkvene discipline, crkvenih struktura, pa i vjeroispovijednih formulacija. Tek od gregorijanske reforme u 11. stoljeću, u Rimokatoličkoj crkvi razvio se i u prvi plan probio uniformistički pojam Crkve i centralistički oblik Crkve, u ko-

jemu je mjesna Crkva faktično postala upravni okrug univerzalne Crkve i njezine središnje kurijalne uprave. Drugi vatikanski sabor iznova je naglasio značenje partikularnih Crkava i tradicija, izričito potvrdio raznolikost u Crkvi, no u praktičnom vidu, prema Kasperu, ostaje još mnogo toga za ostvarivanje u tom smjeru. (str. 342.-343.)

Upravo je zadaća Crkve i u budućnosti razvijati i obnavljati strukture zajedništva Crkve, te sve više njegovati dinamičan odnos univerzalne i partikularne Crkve, te odnos jedinstva i raznolikosti u Crkvi u duhu zajedništva.

Često se, naime, Kasper u ovoj knjizi, pa i u ovom kontekstu odnosa mjesne i sveopće Crkve, poziva na J. A. Möhlera i na njegovu poznatu misao koja glasi: »U crkvenomu životu moguća su dva ekstrema, i oba se zovu egoizam. Oni se događaju kad svatko želi biti sve i kada jedan hoće biti sve! Ni jedan, ni svatko ne smije htjeti biti sve; sve mogu biti samo svi, a jedinstvo svih samo jedna cjelina. To je ideja Katoličke crkve!« (str. 65.)

Struktura i duh zajedništva u Crkvi treba uključivati jedinstvo i raznolikost: jedinstvo utemeljeno u otajstvu jednog Boga i jedinstvene rasporedbe spasenja, jedne Crkve i jedne vjere, ali i u bogatstvu raznolikosti koja je od samoga početka postojala u Crkvi. Jedinstvo u raznolikosti i raznolikost u jedinstvu treba se očitovati i u Crkvi. U toj napetoj dinamici ostvaruje se katolički *communio*.

Iz ekleziologije zajedništva proizlaze perspektive za dijaloški lik Crkve prema unutra i prema vani. Našemu je autoru osobito na srcu ekumenski dijalog kojim se intenzivno kao kardinal bavio zadnjih godina. Potrebno je polaziti od onoga zajedničkog, onoga što nas ujedinjuje i nastavljati dijalog. Ekumena jest i ostaje važno gradilište za budućnost Crkve. (str. 69.; 103.-104.; 132.-133.; 177.)

Zanimljiva su Kasperova promišljanja o budućnosti Crkve, koja na više mjesta, s različitim naglascima, donosi u *spisima*. Svugdje je međutim istaknuto trajno značenje, vrijednost i izazov Drugoga vatikanskog koncila.

Crkva može imati budućnost samo u onoj mjeri u kojoj si iznova radikalno posvješćuje Isusa Krista i njegovu poruku o nadolazećem Kraljevstvu Božjemu. (str. 78.) Ona će stoga i u budućnosti biti Crkva Isusa Krista, sa zadaćom svjedočenja i posredovanja Kristova spasenja ljudima svojega vremena. (str. 79.)

Crkva u budućnosti u nasljedovanju Krista mora biti Crkva za druge, osobito Crkva za siromašne, ili bolje: Crkva sa siromašnima, potlačenima, marginaliziranima. To se ponajprije tiče njezina vlastitog životnog stila. Crkva mora još više nego dosad odbacivati svako gospodsko ponašanje iz prošlih vremena, svaki trijumfalizam i svaki dojam bogatstva i moći, te živjeti jednostavnim evanđeosko-apostolskim stilom, nastupajući skromno i ponizno. (str. 79.) Izazov su i novi oblici siromaštva, mi-

gracije po cijelomu svijetu, osobe bez prebivališta i beskućnici, bolesni od side i ovisnici o drogama, ljudi koji su izgubljeni i trebaju savjet. (str. 168.)

Unutar Crkve bi, nadalje, trebao više nego dosad prevladavati komunikativni, participativni i dijaloški stil, osobito na tragu sudioništva i suodgovornosti svih u Crkvi. (str. 80.)

Kasper, kada govori o budućnosti Crkve, ponovno jasno ističe njezinu pneumatološku dimenziju. Budućnost i razvoj Crkve ne može se proizvesti, planirati i organizirati. Budući da je Crkva hram i sakrament Duha Svetoga, obnova može doći samo iznutra, to jest ostvariti se obnovljenim Duhovima i novim duhovnim poticajima. Duh Sveti trajno je obećan Crkvi, te djeluje i u današnjoj Crkvi. Duh Sveti sila je budućnosti. (str. 96.) Na tom tragu, Kasper ističe i prvotnu važnost molitve i duhovnosti. Crkva budućnosti u prvom redu morat će biti Crkva molitelja, te postati pobožnija, iznutra obnovljena. Bez toga crkveno je djelovanje u opasnosti da postane »bezdušni grozničavi akcionizam, koji pravu čovjekovu nadu ostavlja neispunjenom i zato u konačnici razočarava«. (str. 123.)

Potrebno je istaknuti da je knjiga kvalitetno uvezana i opremljena. Uz dobar i jasan prijevod Kasperovih eklezioloških spisa, doneseno je kazalo imena i kazalo pojmova, što je od velike pomoći čitatelju. Tu su također i bibliografske upute, koje donose popis Kasperovih članaka o Crkvi, te mjesta gdje su oni izvorno objavljeni.

»Crkva Isusa Krista. Ekleziološki spisi« svakako predstavlja velik i značajan doprinos suvremenoj ekleziologiji. Njemački teolog i kardinal pokazuje vršno poznavanje Svetoga pisma, tradicije Crkve, teologije i ekleziologije uopće, te piše čitko, razumljivo, jasno, uz snažan osobni pečat, koji ostavlja u ovim spisima. Na tragu Drugoga vatikanskog sabora, Kasperova ekleziologija želi pridonijeti plodonosnom razvoju Crkve koja svoj temelj nema u sebi, nego u Kristu i u Duhu Svetomu, te koja, kao takva, ne smije biti zatvorena, hermetična i samodostatna, već u službi spašenja; otvorena poticajima Duha, te u službi svijetu i čovjeku.

Takva ekleziologija, koja se bitno nadovezuje na izvornu teološku i crkvenu tradiciju, ali i koja nadilazi okamenjene, prolazne i povijesne forme crkvenosti, svakako je obogaćenje Crkvi u ovom vremenu krize. U tom smislu, Kasper iz širine svojega teološkog znanja, ali i iz bogata iskustva Crkve i u Crkvi; onkraj svakoga trijumfalizma, ali i pesimizma, u realizmu kršćanske nade nudi smjernice Crkvi za njezin hod u budućnost.

Davor Vuković

Gabriele Kuby

Svjetska seksualna revolucija.

Uništenje slobode u ime slobode

– Naklada BENEDIKTA, Zagreb, 2013., 467 str.

Kada bi se davao naslov recenziji knjige, onda bi naslov ove recenzije glasio